

Majewski, Erazm

Sprawozdanie z wycieczek archeologicznych dokonanych w latach 1898 i 99 : notatka tymczasowa

Światowit 2, 85-91

1900

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Oto suche wyliczenie tego, co zrobione, lub co zrobić należy w tej części powiatu Miechowskiego. Dla uprzytomnienia czytelnikowi szczupłości terenu dodam, iż odległość Miechowa od Działoszyc wiorst 24, Działoszyce od Proszowic 18 wiorst.

Maryan Wawrzeniecki

art. malarz.

Czł. wspóln. Kom. do Hist. Sztuki przy Ak. Um. w Krakowie.

P. s. W uzupełnieniu cennej notatki dodamy, że we wsi *Grussowie* były już znalezione zabytki przeddziejowe, jak o tem świadczy ustęp, który tu dosłownie przepisujemy:

„W czasach przedhistorycznych miejsce to było zamieszkanem, jak przekonywamy się z odkrytych tu mogił z wielu kamieni; w mogiłach tych pod stosami kamieni polnych, osobliwym ułożonym sposobem, w jednej znaleziono kości ludzkie niepalone i kilka urn z gliny szarej wypalanej, lekkich, pięknego kształtu (rysunek ich w „Pamiętnikach Towarzystwa przyjaciół nauk“ tom IX). W drugiej były same kości ludzkie, w trzeciej końskie i ludzkie, a przy nich siekiery kamienne z zielonawego porfiry (*porfiro verde*) (J. I. Kraszewski „Sztuka u Słowian“, Wilno, 1858, str. 27)“. („Słownik Geogr.“ tom II, str. 878).

Red.

SPRAWOZDANIE

z wycieczek archeologicznych, dokonanych w latach 1898 i 99

(NOTATKA TYMCZASOWA)

(Sur les résultats des excursions, entreprises à 1898 et 99)
(note préliminaire)

przez

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

(Z mapką).

W latach 1898 i 99-m zwiedziłem pewną ilość miejscowości w gub. Kieleckiej, a także w Radomskiej.

Załączona mapka objaśnia moją marszrutę i unaocznia rezultat poszukiwań. Zaznaczyłem na niej tylko świeże odkrycia, pomijając dawne. Przegląd wyników zrobimy kolejną szlaków następujących:

- 1) Wierzbnik — Bodzentyn — Suchedniów.
- 2) Bodzentyn — Ś-ta Katarzyna — Łągów — Raków.
- 3) Raków — Szydłów — Stopnica.
- 4) Jastrzębiec — Oleśnica — Przeczów.

- 5) Jastrzębiec — Uników — Borzyków — Żerniki.
- 6) Żerniki — Chmielnik — Śladków.
- 7) Chmielnik — Boksicka Wola.

Dwa pierwsze są nowemi; pozostałe biegną w różnych kierunkach przez okolicę, już w latach dawniejszych zwiedzoną przezemnie. Wszystkie miejscowości, na nich zaznaczone, znane mi były z poprzednich wy-cieczek.

Chociaż znajdują się w wielu z nich zabytki archeologiczne, nie wno-siłem ich na mapkę, bo służy ona jedynie do oznaczenia zupełnie nowych odkryć. Otóż na starych 4-ch szlakach udało mi się zdobyć tylko jedno nowe stanowisko. Na dwu pierwszych znalazłem ich także stosunkowo niewiele, bo 7.

Zwiedzając okolice gór Świętokrzyskich, o ile mi się zdaje, niebada-danych dotychczas pod względem archeologicznym, głównie zwróciłem uwagę na stacye krzemienne i cementarzystka ciałopalne, które przeważnie spotykają się na wydmach piaszczystych, a przynajmniej na nich najłatwiej-sze są do zauważenia i najwyraźniej dochowane.

Otóż *co do szlaku pierwszego*: w dolince między Górą Klonowską, a wzgórzami „Góry Kamień“ i „Kamienna“, wzdłuż rzeczki Świślina (noszą-cej przed Bodzentynem nazwę Zawzdolec), na obszarze wsi: Łączna, Wzdół, Leśna, Psary, Bodzentyn, Tarczek, Świętomarz — nie znalazłem wydym wcale. Niema ich także w miejscowościach: Grabków, Dąbrowa, Krajków, Wawrzeńczyce, Brzezcie, Sierzawy, Jadowniki, Sieradowice, Śniedka. Po-dobno niema ich, aż po Słupią-Nową, ale tego obszaru nie zwiedzałem.

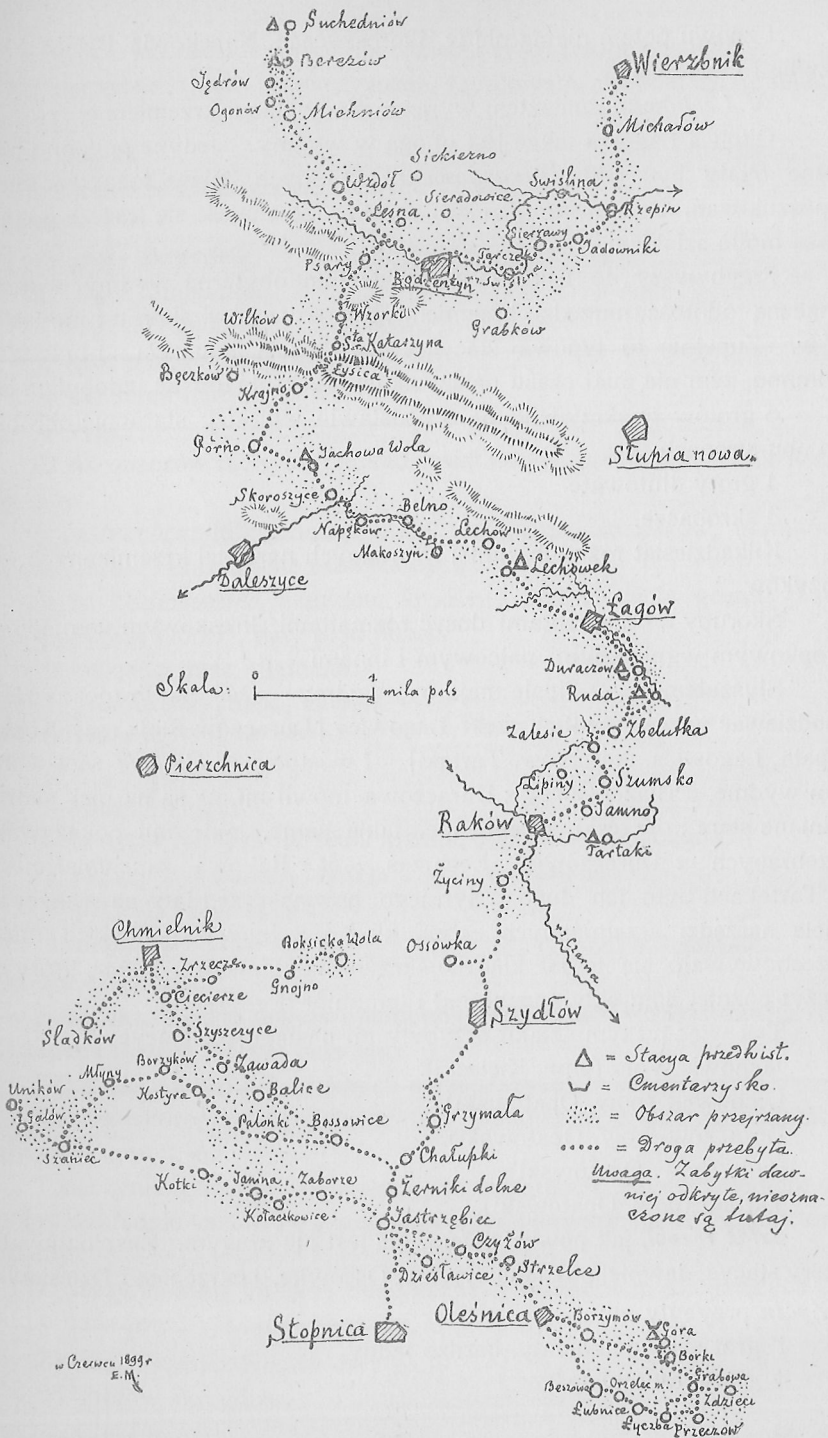
Dopiero minawszy Michniów, Ogonów, Jędrów, pod *Berezowem*, blisko szosy, na bokach wzgórzy, okalających głęboką nizinę, znalazłem wydmy, a na nich narzędzia krzemienne. Na skorupy, pomimo troskli-wych poszukiwań, nie natrafiłem.

Dalej ku północy już są. W najbliższym Suchedniowie znajdują się bogate wydmy, których eksploatacyę wszakże odłożyłem na czas póź-niejszy.

Szlak drugi, najdłuższy, dostarczył mi najwięcej spostrzeżeń i plonu.

Z Bodzentyna udałem się przez Wzorki i Świętą Katarzynę, z ką-d przebywszy główny grzbiet gór Świętokrzyskich pod samą Łysicą, nic nie znalazłem aż do *Jachowej Woli*. Widok z grzbietu góry pod Łysicą miałem bardzo rozległy na obie strony, północną i południową.

W Jachowej Woli jest wydma, niezbyt bogata w zabytki, ale zebra-łem z niej sporo okrzesków krzemienych i nieco niezbyt starannie wyro-bionych, pośledniejszego znaczenia narzędzi krzemienych.

Rys. 39. Szkic odręczny szlaku zwiedzanego.

I znowu potem niema nic w Skoroszycach, Napękowiu, Belnie, Makoszynie i Lechowie.

W *Lechówku* znalazłem wyraźne ślady stacy krzemiennej.

Okolice Łagowa także jest ubogą w wydmy. Jedyne podobno piaski lotne miały być pod *Duraczowem*. O innych, mimo rozpytywania się i poszukiwań, nic nie wiem, sądzą wszakże, że znaleźć się jeszcze powinny poza moim szlakiem.

Przybywszy do Duraczowa, znalazłem obszerne wydmy, a na nich znaczną obfitość narzędzi krzemiennych, okrzesków, skorup i innych śladów. Zupełnie to typowa stacya z zawartością bogatszą od przeciętnej. Pomimo, że nie miał czasu należycie jej wyekspluatować, zdobyłem ztąd:

6 grotów ze skrzydełkami, o podstawie wklęsłej; starannie obrobione po obu stronach.

4 grotty dłutowate.

3 skrobacze.

Kilkadziesiąt różnych mniej wyraźnych narzędzi krzemiennych, oraz nożyków.

Skorupy z ornamentami dosyć rozmaitemi: kreskowym wgniatanym, kropkowym wgniatanym, palcowym i innemi.

Słyszałem, że w Pipale mają być wydmy. Jeśli tak, to można się ich spodziewać więcej wzdłuż rzeki Łagowicy [Duraczów-Ruda (są), Kozłów, Pipała, Łagowica, Antoniów, Tartaki]. I w istocie, w *Rudzie* sam widziałem wydmnę, a Błażej Żurek z Duraczowa mówił mi, że są na niej skorupy gliniane stare i okrzeski krzemienne, takie same, jakie mu pokazywałem z zebranych w Duraczowie. Lech zaś, wójt z Rakowa, zapewniał mię, że w Tartakach było ich dużo. Syn jego, bawiąc przed laty na wakacjach, wiele narzędzi krzemiennych zebrał ztąd i z innych pobliskich miejsc. Przechowywało się to lat kilka w skrzyni na stryszku. Pożar, który zniszczył później dom cały, pochłoniął i ten zbiór doszczętnie.

Tak więc na tym szlaku przybyły mi następujące stacye:

Jachowa Wola (pow. Kielecki).

Lechówek (pow. Opatowski).

Duraczów (pow. Opatowski).

Ruda (pow. Opatowski).

Tartaki (pow. Opatowski).

Szlak trzeci, jak powiedziałem, nie jest już nowym. Eksploatowałem cztery stacye, dawniej poznane: Życiny, Ossówkę, Jastrzębiec i Dziesławice.

Z *Życin* przybyły mi:

1 grot skrzydełkowany, bardzo ładny.

4 grotty dłutowate.

1 grot z trzoneczkiem na krawędziach, tylko trochę obrobiony.

2 narzędzia t. zw. geometryczne, szydłowe, drobne, na grzbiecie obrobione.

4 nożyki.

2 skrobacze i kilkanaście różnych innych.

Z Ossówki.

2 groty skrzydełek.

42 „ „ dłutowate.

27 narzędzi geometr., szydełkow., drobnych.

1 grot z ogonkiem, rzadkiej formy.

1 świderek mały, typowy.

1 rylec.

12 skrobaczów różnych i kilkadziesiąt innych przedmiotów, nie licząc okrzesków.)

Z *Jastrzębca*: kilkadziesiąt małych wybitnych okrzesków, ułamków, nożyków krzem., oraz trochę niewybitnych skorup.

Za to *Dziesławice*, skutkiem świeżego przewrócenia gruntu przez uprawę „Koziej Górki“, dały plon dobry:

2 siekierki duże, ułamane.

11 grotów skrzydełek., całych.

2 groty skrzydełek. ułamane.

2 „ „ dłutow.

4 rdzenie krzem.

Kilka sztuk różnych narzędzi krzem., pięknie wykończonych.

12 skorup z deseniami, w tem 2 ucha ozdabiane.

4 paciorki małe szklane.

1 monetka bardzo stara, bez liter, niedeterminowana jeszcze.

Na szlaku czwartym:

Beszowa, bardzo bogata i pomimo pięcioletniego eksploataowania niewyczerpana jeszcze stacya, dała mi:

Kilkadziesiąt różnych pięknych narzędzi krzem.

Paręset skorup glinianych, w tem kilkanaście z nowym dla zbioru z tej stacyi rysunkiem.

1 naczynie gliniane neolityczne, w szczątkach, dających jednak odtworzyć dokładnie kształt i ornamentację; typ pierwszy raz w Stopnickim spotkany.

1 naczynie inne, gliniane neolityczne w szczątkach, ale dających dokładnie odtworzyć rysunek i kształty.

Zdzieci również bogaty dały plon:

26 grotów skrzydełek.

- 12 grotów dłutow.
- 1 grot z trzoneczkiem (jak z Życin).
- 1 grot duży, nieregularny, dokoła obrabiany, krzem.
- 10 skrobaczów.
- 5 rdzeniów regularnych.
- 3 narzędzia t. zw. geometr.
- 2 „ t. zw. wałeczkowate.
- 1 narzędzie krzem. o bardzo starych cechach (może przed-neolityczne?).
- 9 nożyków.

Kilkadziesiąt innych dobrych narzędzi i kilkaset ułamków i okrzesków.

- 1 monетка srebrna Wespazyana.
- 6 bronzów drobnych, w tem 2 obrączki.
- 2 paciorki szklane.
- 1 wisiorek mały gliniany trójkątnego kształtu (unikat).
- 1 szklane naczynie bardzo cienkie, w szczątkach.
- 25 skorup glinianych ozdabianych.

Borki w obu latach sprawozdawczych dostarczyły:

- 15 grotów skrzydełek.
- 6 „ dłutow.
- 1 grot długi z trzoneczkiem.
- 2 narzędzia t. zw. geometr.
- 6 skrobaczów.
- 1 rdzeń krzemienny.
- 1 ostrze siekiery krzem., gładz.
- 1 narzędzie pięknie obrobione, duże (podobne do chwalibogowickiego „Drob. pr. i not.“ str. 67).

Kilkanaście różnych ładnych narzędzi krzemiennych łupanych.

- 1 drut brązowy.
- 4 bronzy różne, drobne.

Kilkanaście skorup glin. ozdabianych.

Góra. Jest to jedyna nowa stacya odkryta w pow. Stopnickim, 14 maja 1899 r.

- 8 grotów skrzydełek.
- 6 „ dłutow.
- 8 skrobaczów małych i większych.
- 4 narzędzia t. zw. geometr. wysmukłe małe.
- 2 grot z trzoneczkami.
- 10 innych wykończ. narzędzi krzemien. i sporo okrzesków.
- 12 sztuk odłamków przedmiotów bronz.

Kilkadziesiąt skorup glinianych z ornamentem i bez ozdób; z tych wybór przedstawiony jest w tym tomie na tablicy.

Na szlaku piątym:*Janina.*

5 grotów skrzydełek.

2 groty „ „ małe, niedbale wykończone.

6 grotów dłutów.

2 skrobacze.

8 narzędzi krzem. różnych, dobrze wykończonych.

1 odłamek narz. kamiennego gładzonego.

3 przedmioty i szczątki brązowe, oraz paręset okrzesków.

2 popielnice zupełnie całe, z miskami, służącymi za przykrywki, potłuczonymi.

2 naczynia gliniane uszkodzone.

Kilkadziesiąt skorup różnych (przeważnie większych rozmiarów), świeżo wykopanych. Znajdowałem te skorupy nawet na 2 łokcie głęboko w piasku, widocznie nawianym.

Uników.

2 groty skrzydełek.

1 skrobacz.

Kilkanaście różnych okazów krzem. narz. lepszych.

Kilkanaście skorup glin. z ornament. i bez nich.

Na szlaku szóstym:*Śladków.*

5 grotów dłutów.

2 groty skrzydełek.

1 narzędzie gładzone, kształtu niezwyklego, rodzaj noża grubego gładzonego ze skały drobnokrystalicznej.

2 drobne narz., t. zw. „geometr.“

Kilkanaście drobn. narz. krzem. różnych.

Kilkadziesiąt wiórów i okrzesków krzem.

Na szlaku siódmym:*Boksicka Wola.*

2 groty skrzydełek.

3 narzędzia drobne krzem. piękne.

2 rdzenie b. prawidłowe.

3 skrobacze.

Kilkanaście różnych okazów krzem.

2 skorupy ozdabiane, charakterystyczne.

Wszystkie wymienione tu okazy znajdują się w moim zbiorze.